

הרב מאיר לוריא
ראש כולל חלקת יעקב
בני ברק

בגדר דין דופן עקומה ובסוגיא דנסרים

והשאר הוה ג"ט דאינו פוסל.

א

ובעיקר צ"ב דהא היכא דאיכא סכ"פ קצת פחות מד"א ואח"כ אויר פחות מג"ט, מבואר בפוסקים דאמרינן דופ"ע בכה"ג, עד סוף הסכ"פ, ואח"כ אמרינן גם לבוד, והסוכה כשרה, ורק למ"ד אין לבוד באמצע לא מהני באופן כזה, כמבואר בר"ן, והובא בשו"ת רעק"א קמא [יב] אבל אי אמרינן לבוד באמצע יהיה כשר באופן זה, ותימה מה הוא החילוק בין סכ"פ מעט יותר מד"א דלא אמרינן דהדופן מגיע רק עד סוף ד"א והשאר הוה סכ"פ פחות מד"ט דאינו פוסל, להיכא דאיכא אויר דבכה"ג אמרינן כן, ונכשר האויר מדי לבוד.

ועיין בשפ"א כאן [ד"ה בגמ'] שכתב דהא דבאמת לא אמרינן דופ"ע באופן הנ"ל שיש ד"א וג"ט סכ"פ, וכהפנ"י, הוא משום דאין דופ"ע לחצאין, וכך ניתנה ההלכה של דופ"ע, שהדופן מגיע דוקא עד סוף הסכ"פ ולא עד אמצעו, וזה הוא באמת טעם החילוק בין היכא דאיכא יותר מד"א סכ"פ דלא אמרינן דופ"ע עד סוף ד"א, להיכא דאיכא ד' אמות סכ"פ וב"ט אויר, דאמרינן דופ"ע, עד סוף הסכ"פ, כיון דכאן מגיע הדופן עד סוף הסכ"פ, ושוב אמרינן לבוד על האויר.

והנה יעוין ברעק"א [סי' תרלב] שכתב לענין סוכה קטנה שיש בה ה"ט סכך כשר, ואיכא סכ"פ מן הצד פחות מד"א, דאמרינן דופ"ע בהסכ"פ עד ב"ט אחרונים, וב"ט אלו מצטרפין להשלים לשיעור סוכה ז"ט, ואע"ג גאיכא הכא הרבה סכ"פ יותר מג"ט, מ"מ כיון שהוא מן הצד אמרינן דופ"ע עד השיעור שנדרש לנו להשלימו לשיעור הסוכה, והשאר הוה סכ"פ פחות מג"ט דמצטרף להשלים

סוכה [יז]. במשנה, בית שנפחת וסיכך כל גביו אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה. ומבואר בגמ' דסכ"פ פוסל באמצע בד"ט ומן הצד בד"א, דעד ד"א אמרינן דופ"ע.

והנה בגמ' להלן [יז]: איתא דרב ס"ל דסכ"פ פוסל אף באמצע הסוכה רק בד"א, ותמהו בזה המפרשים, דלהאי מ"ד אינו מובן למאי אתי הילכתא דדופן עקומה, כיון דגם באמצע הסוכה אין סכ"פ פוסל בפחות מד"א, ובפנ"י שם תירץ דבאמת אף להאי מ"ד איכא נפ"מ בההילכתא דדופן עקומה, והוא באופן שיהיה לו מן הצד יותר מד"א סכ"פ, כגון ה' אמות וכיו"ב, דלולי ההלכה דדופ"ע היתה הסוכה פסולה, ואחר שנתחדש דין דופ"ע, יהיה כשר בכה"ג, כיון דאמרי' דופ"ע עד סוף ד"א, ומה שנשאר שם אמה אחת יותר מזה אינו פוסל, כיון שאין כאן ד"א סכ"פ.

ולפי דבריו נמצא דגם לדידן דקיי"ל סכ"פ באמצע פוסל בד"ט, נמי יהיה הדין כן, והיינו באופן שיש מן הצד ד"א וג"ט סכ"פ, דנימא דופ"ע עד סוף ד"א, ושוב לא יפסול מה שנשאר שם ג"ט, כיון דג"ט אינו פוסל באמצע הסוכה.

אך בשפ"א כאן [ד"ה ורב] תמה ע"ז מלשון המשנה אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות כשרה, ומשמע דביותר מזה פסולה, ולהפנ"י הרי אף ביותר מזה תהיה כשרה, כל זמן שאין כאן ד"א וד"ט, וכן תמה שם בערוך לנו, ואמנם צ"ב, דאם כי כן מוכח באמת מלשון המשנה, הרי הא גופא צ"ב, אמאי לא נימא באמת בכה"ג דופ"ע, עד ד"א,

מחמת הדין דסכ"פ פוסל באמצע בד"ט.

ויעוין בשפ"א [יד: ד"ה מצטרפין] שעמד בלשון הגמ' להלן אמר רב יהודה אמר שמואל סכך פוסל באמצע פוסל בארבעה ומן הצד פוסל בארבע אמות, וכתב שם בזה"ל איברא דגם עיקר הדין דלקמן דסכ"פ באמצע פוסל בד"ט ומן הצד בד"א תמוה, דהא דד"א פוסל הוא משום דנפיק מדופ"ע וכו' ולמה אמרו דמן הצד בד"א, הכי הו"ל למימר דפוסל בד"ט, ובלבד שיהיה רחוק מן הדופן ד"א, ע"כ. ומבואר בדבריו דהבין דדין דופ"ע ביסודו נאמר רק עד משך ד"א, וביותר מזה דלא נאמר דין דין דופ"ע ממילא הדרינן להדין דסכ"פ פוסל בד"ט, ולכן תמה על לשון הגמ' שאמרו ומן הצד פוסל בארבע אמות, אך יעו"ש בהמשך דבריו שכתב דאפ"ל בזה באופ"א, וכעצד השני שכתבנו לעיל, דמצד דין דופ"ע אפשר לאומרו גם ביותר מד"א, ורק דכמו דנאמרה הלכה דסכ"פ פוסל באמצע בד"ט, כמו"כ נאמרה הלכה דסכ"פ פוסל מן הצד בד"א, וזה מפקיע הדין דופ"ע, ולצד זה א"ש לשון הגמ', דבאמת ב' הלכות נאמרו בשיעור סכ"פ, דמן הצד בד"א, ובאמצע בד"ט.

ובזה תליא הנידון הנ"ל היכא דאיכא מן הצד ד"א וג"ט, האם אמרינן בזה דופ"ע עד סוף ד"א או לא, דאי אמרינן דמעיקר דין דופ"ע אפשר לאומרו גם ביותר מד"א, ורק דאיכא הלכה דד"א מפקיע הדין דופ"ע, א"כ בכה"ג דאיכא ד"א וג"ט סכ"פ, ל"ש לומר דופ"ע עד סוף הד"א, דכיון דאיכא כאן ד"א סכ"פ, הרי זה מפקיע דין דופ"ע במקום זה, דהא מצד דין דופ"ע היה אפשר לאומרו גם בח' אמות, ואעפ"כ אמרינן דלא אמרינן דופ"ע באופן זה, משום ההלכה דד"א פוסל מן הצד, וא"כ הכא נמי בנידון זה, ל"ש למימר דופ"ע עד סוף ד"א, וזה טעם הפוסקים הנ"ל דס"ל דבכה"ג לא אמרינן דין דופ"ע, וזה הוא פשטות דברי הגמק' הנ"ל שאמרו דס"פ פוסל מן הצד בד"א, וכדדייק לה השפ"א הנ"ל, אבל

שיעור סוכה. והנה לפי דבריו נמצא דה"ה יהיה כן גם בסוכה גדולה, שיש בה ד"א וג"ט סכ"פ, דנימא דופ"ע עד סוף ד"א, והשאר הוה סכ"פ פחות מד"ט דאינו פוסל, דכיון דס"ל לומר דופ"ע לחצאין בסוכה קטנה, אמאי לא נימא כן גם בסוכה גדולה, ויעוין בזכרון שמואל שהבין דבאמת כן יהיה הדין גם בסוכה גדולה אליבא דהגרעק"א, ואמנם קצ"ע אמאי לא כתב כן הגרעק"א גם לענין סוכה גדולה.

ועוד יש לבאר בזה לפי הבנת השפ"א הנ"ל דהגדר בזה הוא דלא אמרינן דופן עקומה לחצאין, ודופ"ע הוא עד סוף הסכ"פ, מהא דכתב המג"א [סי' תרלב ב ובמ"ב ה] לענין ס"פ מן הצד, שאם הוא משופע אע"פ שיש בשיפוע ד"א אינו פוסל אא"כ יש במשכו ד"ט, ואם הוא עקום למעלה, ולמטה בסמוך לו יש קורה, ועם הקורה יהיה כאן משך ד"ט, אע"פ שהקורה סמכוה לו בפחות מג"ט אינו פוסל הסוכה, דכיון דבגובה איכא ביניהם ג"ט, לא אמרינן חבוט ולבוד להחמיר, ושפיר אמרינן בזה דופ"ע. ולכאורה הרי בכאן הדופ"ע אינו מגיע עד הסכך כשר, שהרי הסכך כשר מרוחק מהדופן יותר מד"א, וע"כ דאמרינן דופ"ע עד סוף הד"א, והשאר כבר אינו פוסל, ולפמש"כ השפ"א הרי דופ"ע לא אמרינן לחצאין אלא עד סוף הסכ"פ, וא"כ מה מהני כאן דלא אמרינן לבוד וחבוט להחמיר.

ב

ולבאר זה נראה, דהנה יש לחקור בגדר ההלכה דדופ"ע ד"ל בזה בב' אופנים, ד"ל דבאמת מצד דין דופ"ע אפשר לאומרו גם ביותר מד"א, ורק כמו דאיכא הלכה דסכ"פ פוסל באמצע סד"ט, כו"כ איכא הלכה דסכ"פ מן הצד פוסל בד"א, וזה מפקיע הדין דופ"ע, אך י"ל בזה באופ"א, דבעצם לא נאמר כלל הלכה דמן הצד סכ"פ פוסל בד"א, ורק דאיכא הלמ"ס דאמרינן דופ"ע רק עד ד"א, וביותר מד, דלא אמרי' דופ"ע, ממילא נפסל הסוכה

לנו כאן ס"פ ד"א, שהוא מפקיע מדין דופ"ע, ולא היה שייך כלל דופ"ע בזה, אך כיון דלא אמרינן לבוד להחמיר ואין ס"פ שמפקיע מדין דופ"ע, שפיר אמרינן דופ"ע עד סוף הד"א והשאר אינו פוסל.

ושוב ראיתי בפמ"ג [א"א ריש סי' תרלב] שכתב¹ בזה"ל והנה ד"א פוסל בצד כל הסוכה, ולא אמרינן דופ"ע עד פחות מד"א ונשאר סכך פסול פחות מד"ט, ליתכשר באמצע, דכל שיש בב"א ד"א, תו לא אמרינן דופן עקומה כלל, ויש סכ"פ ד,א שלימות, ועיין פנ"י בחידושו לסוכה למ"ד סכ"פ באמצע ד"א, דופן עקומה מהני הלכה הלכה למשה מסיני, בסוכה עשרים אמה ע"ד משל, ויש ו או ז אמות מדופן לסכך כשר, אבל לדין הלמ"מ כל שיש ד"א מכותל לכשר פסולה, וכאמור, ע"כ. ומבואר דבריו דס"ל דגם הפנ"י לא אמר כן אלא אליבא דרב דלדידיה ע"כ דלא נאמרה הלכה מיוחדת דד"א פוסל מן הצד, כיון דס"ל דגם באמצע פוסל רק בד"א, והלכה אחת נאמרה בין בצד ובין באמצע, אבל לדין דד"א פוסל רק מן הצד, הרי גם להפנ"י י"ל דנאמר כאן הלכה מיוחדת דכל היכא דאיכא ד"א הרי זה מפקיע דין דופ"ע, ושוב לא יהני היכא דאיכא ד"א וג"ט, וזה דבר נפלא.

ג

וע"פ כל המבואר יתבאר לנו עוד סוגיא תמוהה, דלעיל [יד.] איתא במשנה מסככי בנסרים דברי רבי יהודה רבי מאיר אוסר, ובגמ' פליגי בזה רב ושמואל, דרב סבר מחלוקת בנסרים שיש בהם ד"ט אבל פחות מד"ט לכו"ע כשרה, ושמואל ס"ל דהמחלוקת היא מג"ט ועד ד"ט אבל בד"ט ד"ה פסולה. ואיתא שם בגמ' ת"ש שני סדינין מצטרפין

הפנ"י ס"ל כצד הב', דלא נאמרה הלכה מיוחדת דס"פ מן הצד פוסל, אלא דדין דופ"ע לא נאמר ביותר מד"א, ולא משום שיש כאן הפקעה בדין דופ"ע, אלא שלא נאמר דופ"ע רק עד ד"א, וממילא היכא דאיכא ד"א וג"ט, אמרינן דעד סוף ד"א אמרינן דופ"ע, ויותר מזה הוה ג"ט דאינו פוסל באמצע הסוכה.

ובזה מובן היטיב החילוק בין סכ"פ ד"א וג"ט, לס"פ ד"א וב"ט אויר, דהיכא דאיכא אויר בסוף הד"א, הרי אין כאן הפקעה לדין דופ"ע, כיון דאין כאן ד"א סכ"פ, אבל היכא דאיכא ד"א וג"ט סכ"פ, ל"ש לומר דין דופ"ע, כיון דהד"א סכ"פ הוא הפקעה לדין דופ"ע.

ולפי זה אתי לן דמש"כ הרעק"א הנ"ל לענין סוכה קטנה של ה"ט שנמשך לה סכ"פ של ד"ט, דאמרינן דופ"ע עד סוף ב"ט, והשאר מצטרף להשלים לשיעור סוכה, אינו ענין כלל לחידושו של הפנ"י, ודלא כמו שכתב בספר זכרון שמואל הנ"ל, דשפיר יש לחלק בזה בין סוכה גדולה לסוכה קטנה, דבסוכה גדולה אם יהיה לנו ד"א וג"ט ס"פ, י"ל דגם להגרעק"א לא נימא כאן דופ"ע, דכיון דאיכא בכאן יותר מד"א סכ"פ הרי זה מפקיע שלא נימא דין דופ"ע, והגרעק"א איירי רק בסוכה קטנה שלא היה בצד ד"א סכ"פ, אלא שהנידון לפסול הסוכה מחמת חיסרון שיעור, דיותר מג"ט סכ"פ אינו צטרף להשלים לשיעור סוכה, ובזה שפיר כתב הגרעק"א דאמרינן דופ"ע עד השיעור הנצרך, והשאר מצטרף לשיעור סוכה, אבל בנידון דהפנ"י בסוכה גדולה, שפיר י"ל דס"ל כדעת הערוך לנר והשפ"א הנ"ל דלא אמרינן דופ"ע בכה"ג.

וכן מבואר הא דכתב המג"א דכיון דלא אמרינן לבוד וחבוט להחמיר אמרי' דופ"ע עד סוף הד"א והשאר אינו פוסל, דאם באמת היינו אומרים לבוד וחבוט להחמיר, הרי היה

1 לשון זה שהובא כאן מהפמ"ג אינו מופיע בשו"ע הישנים וחסר שם כמה תיבות ואין מובן כונת דברי הפמ"ג, אך בשו"ע הנדפס מחדש הוסיפו בזה כמה תיבות, וזכינו בזה לאור גדול דס"ל להפמ"ג דגם הפנ"י מעולם לא נתכן לומר כן לדין.

ה"ל ס"כ כשר לר"י, דהוה כנסר שאין בו ד"ט. ורק לרבי מאיר דפוסל גם בנסר מג' ועד ד' שפיר אמרינן דמצטרף לשיעור ד"א מן הצד.

ובשפ"א שם תמה על הפנ"י דא"כ אמאי לא נימא הכי בכל ס"פ מן הצד, והיינו היכא דאיכא ס"פ ד"א וב"ט, אמאי לא נימא דופ"ע עד סוף הד"א, וממילא נשאר רק ב"ט סכ"פ דאינו פוסל באמצע. וע"כ דלא אמרינן דופ"ע עד אמצע הס"פ, וא"כ הכא נמי לר"י האיך אמרינן דופ"ע רק עד סוף ד"א, ואף שאינו דומה לגמרי להתם, דהכא ה"ל ס"פ גמור, והכא הרי זה נעשה כנסר פחות מד"ט דכשר, מ"מ מה הסברא בחילוק זה.

ועוד יש לבאר בזה, ועמד בזה השפ"א שם, וכן הקשה הבית מאיר שם, בהא דאמרינן דלר"מ נסרים מצטרפין, דמה ענין צירוף לכאן, דבשלמא לענין סכ"פ דפוסל באמצע בד"ט, שפיר בעינן לדין צירוף דלהוי כחדא, משום דמתורת חציצה אתינן עלה או משום שיעורא, ובוה אי לא מצטרף אין כאן שיעורא לפסול, ואין כאן שיעור מקום חשוב ד"ט לפסול הסוכה, אבל כשאנו דנין לענין דין דופ"ע, דבוה הילכתא גמירי לן דעד ד"א אמרינן דופ"ע ולא יותר, א"כ מה לי עם הסכ"פ מצטרף או הוי חדא חדא, בין כך ובין כך הוה ד"א רחוק הכותל מן הסכך, ובשיעור זה לא אמרינן דופ"ע, וביותר דאף אי נימא דבכל הד"א איכא סכך כשר, ורק בסוף הד"א במקום שמסתיים הד"א איכא סכ"פ, דבוה ודאי לא אמרינן דמצטרפין הס"כ לפסול, נמי תהיה הסוכה פסולה, דאי לא אמרינן דופ"ע, נמצא דיש כאן סכ"פ ד"ט דפוסל באמצע, וא"כ מה זה הלשון נסרים מצטרפין או אין מצטרפין. דבשלמא אי איירי בפחות מד' והנידון הוא לענין לצרפם לשיעור ד"ט דפוסל באמצע א"ש לשון זה, אבל לענין דופ"ע אינו מובן מה ענין צירוף לכאן. ועיינן גם בפנ"י שם שתמה בזה, ולא מובן מה תירץ ע"ז.

ולפמשנת לעיל יש לבאר הא דתניא סדינן מטרפין וכן נסרים מצטרפין, דאמנם

שני נסרים אין מצטרפין רבי מאיר אומר אף נסרים כסדינין. ומפרש לה הגמ' אליבא דשמואל בלי"ק דמיירי הגמ' באין בהם ד"ט, ולר"מ דגזר בהו גזירת תיקרה ה"ל סכ"פ ומצטרפין לשיעור ד"ט, דסכ"פ באמצע פוסל בד"ט, ולר"י דלא גזר בזה הו"ל סכך כשר, ואליבא דאב מיירי ביש בהם ד"ט, ומצטרפין לר"מ לד"א מן הצד, ולר"י הו"ל סכך כשר. ובלי"ב אליבא דשמואל מיירי גם ביש בהם ד"ט ולר"מ מצטרפין לד"א מן הצד, ולר"י אין מצטרפין אע"פ דהו"ל ס"פ, ואליבא דרב איירי כמו בלישנא קמא, דלר"מ הו"ל סכ"פ ומצטרף לד"א מן הצד, ולר"י הו"ל סכך כשר.

ועמדו המפרשים בביאור הלישנא בתרא אליבא דשמואל, דכיון דאיירי בנסרים שיש בהם ד"ט והוה סכ"פ אף לר"י, מאיזה טעם לא יצטרפו לד"א מן הצד לפסול הסוכה, ובמהרש"א כתב דלר"י באמת מיירי רק מג' ועד ד' וס"ל דהוה סכך כשר, ולכן אין מצטרף, ולר"מ מיירי בין ברחבים ד' ובין ברחבים ג', דבכל גוונני הו"ל סכ"פ ומצטרף לד"א מן הצד.

ובמהר"ם כתב דבאמת איירי בנסרים רחבים ד', ואעפ"כ לר"י אין מצטרפין לפסול מן הצד בד"א, דאף דבאמצע הו"ל סכ"פ ופוסל בד"ט, מ"מ מן הצד אינם מצטרפים לפסול בד"א. והדברים צ"ב דאם יש לו דין סכ"פ לפסול באמצע בד"ט, מאיזה טעם לא יצטרף לפסול מן הצד בארבע אמות, וביותר צ"ב, דהרי הא דד"א פוסל מן הצד, הוא ג"כ מהאי טעמא דד"ט סכ"פ פוסל באמצע, אלא דמן הצד איכא דופ"ע עד ד"א, וא"כ האיך אפשר לחלק בזה, דבאמצע פוסל נסר זה בד"ט, ואינו מצטרף לפסול מן הצד.

ובפנ"י עמד בזה, וכתב לתרץ הא דלשמואל אליבא דר"י בלי"ב אין נסר רחב ד"ט מצטרף לשיעור ד"א מן הצד, דהוא משום דמיירי שנסר שרחבו ד"ט מקצתו נמצא עוד בתוך הד"א כגון חצי טפח, וע"ז דיינינן דופ"ע, ושאר הנסר שיש בו ג' טפחים וחצי

שכתב רבינו, או לסכך על גבי הלאטיש כמ"ש בסמ"ק, ובתנאי שלא יהא בין הלאטיש פחות משלשה דאז הן כלבודין ונעשו כולן כדף אחד, ואין הסכך הכשר רבה עליו ומבטלו כיון שהלאטיש ניכרין ועומדין כל אחד בפני עצמו. ובסוף דבריו שם כתב וביש ביניהם ג' אפי' ניכרין שרי, מאחר שסיכך על גביהן, אין צל הסוכה בא מן הפסול כי אם מן הכשר למעלה ממנו.

והנה מה שכתב הב"ח דאמרינן לבוד בכה"ג, לכאורה צ"ב דהא זה ברור שלאטיש אלו אין יכולים לעשות צממ"ח, וא"כ כל הטעם לפסול בהם הוא מחמת סברת הריב"א דאף היכא שהס"פ הוא חמתה מרובה מצלתה, נמי פסול, משום שמה שעומד כנגדו מהסכך כשר אינו חשוב כסכך כשר, וא"כ כאן שבפועל הני לאטיש אינם עושים צל כלל, מחמת דין הלבוד, ופשוט שאף בהסכך שאינו נמצא כנגדם איכא שיעור לעשות צממ"ח, ומה בכך דאמרינן לבוד, והרי אף אי נימא לבוד, אין דין לבוד עושה צל, ומה הסברא לפסול מחמת כן.

ובעיקר צ"ב בזה, דהרי באופן שהאילן עושה חממ"צ, והסכך התחתון מכוסה היטיב, באופן שאף אם ניטול מה שעומד תחת האילן, יהיה לנו צממ"ח מחמת הסכך כשר, הרי בזה כשר לכו"ע ואף לשיטת הריב"א, וכמו שכתב הטור. ולכאורה אמאי לא דנו הפוסקים לפסול בזה מצד דין לבוד להחמיר, דהרי באופן הרגיל אין ענפי האילן רחוקים זה מזה ג"ט, ונימא לבוד להחמיר לפסול כל הסכך המונח תחת כל שטח האילן. ובהכרח דצ"ל בזה, דכיון דכל הסברא לפסול בזה הוא מטעם דהצל מן העליון הוא בא, וזה סברת הריב"א לפסול גם באילן שחממ"צ דהסכך שתחתיו כמי שאינו, הרי בזה לא איכפת לן דאמרינן לבוד להחמיר, דלבוד זה אינו עושה צל בפועל, ול"ש לשנות המציאות מחמת הלבוד ולומר דמחמת דין לבוד להחמיר חשוב כיש כאן צל מן העליון דהיינו מן האילן, ושוב

בלא צירוף הוה אמינא כנ"ל, דהנסר שעומד במקום שמסתיימין הד"א, מקצתו עוד שייך לדופ"ע והשאר אין בו ד"ט, ונמצא שאין כאן סכ"פ ד"א, ונימא דין דופ"ע עד אמצע הנסר, ולזה קמ"ל דכל הנסרין מצטרפין, ויש כאן ס"פ ד"א דמפקיע מדין דופ"ע, ולכן לא אמרינן דופ"ע באופן זה אליבא דר"מ, ור' יהודה באמת פליג וס"ל דכיון דאחר שנחלק הנסר, נמצא דהחלק שנשאר אחר הדופ"ע, אינו סכ"פ בכלל, שהרי הוא נסר של ג"ט וחצי, בכה"ג לא חשוב שיש כאן ס"פ ד"א להפקיע דין דופ"ע.

וע"פ המתבאר נפקא לן לדינא דבאמת אם יהיה לנו סכך כשר מהכותל, ובסוף ד"א יהיה לנו נסר של ד"ט, הרי בזה באמת נימא דופ"ע עד אמצע הנסר, והנשר ממנו לא יפסול, כיון דאינו סכ"פ ד"ט, והא דלא אמרינן כן בכל ס"פ מן הצד, דנימא דופ"ע גם באיכא ד"א וב"ט ס"פ, הוא כמו שנתבאר, דשם איכא ס"פ ד"א שמפקיע מדין דופ"ע.

בענין פלוגתת הב"ח והמנ"א לענין לאטיש

הטור בסי' תרכו הביא שיטת אבי העזרי דגם היכא דהאילן חמתו מרובה מצלתו והסוכה צממ"ח מ"מ אם ענפי האילן מכוונין כנגד סכך הכשר פסולה שהרי הצל מן האילן ולא מן הסוכה, והוסיף שם דמפני זה יש מחמירין שלא לעשות סוכה למטה בבית תחת הגג אע"פ שהסירו הרעפים כיון שנשארים עדיין עצים הדקים, ומ"מ כתב שם דאם כל הסוכה מכוסה הטיב ואין בה אויר כלל, שאפי' נחשוב הכשר שכנגד אילן כמאן דליתיה עדיין נשאר צלתה מרובה מחמתה תהיה הסוכה כשרה.

והב"ח שם האריך בענין זה ובסוד"ו כתב ולענין הלכה יראה בעיני להחמיר באיסור דאורייתא שלא לסכך תחת הלאטיש אא"כ כמו בסוכות שלנו שאין בהם אויר כלל כמו

והמג"א אי אמרינן לבוד להחמיר בכה"ת כולה, והדרכי משה הוכיח מדיני סוכה דלא אמרינן לבוד להחמיר, ופסק כן גם לענין אוהל בשבת ויו"ט, וגם לענין טומאת אהל, וכבר הובאו דבריהם לעיל, והמג"א פליג בזה והקשה עליו מכמה דוכתי, וס"ל דאמרינן לבוד להחמיר, אבל בהלכה זו לענין סוכה לא נחלק המג"א כלל, כמש"כ בס"י תרלב [ה] דפשיטא דנקטינן מש"כ הטור ושו"ע בשם התוס' והרא"ש דנהי דאמרינן דחשוב כאילו שניהם סמוכים זל"ז, מ"מ לא אמרינן שהוא כסתום בס"פ, ולכן רק אם יש בפסולים ד"ט ביחד מחמירין בזה, אבל היכא דאינן בפסולים ד"ט לכו"ע פשיטא דכשר, וא"כ האיך תלי לה הלבוש לדברי המג"א כאן בהנידון אי אמרינן לבוד להחמיר בכה"ת כולה, אחר דלענין סוכה מבואר להדיא במג"א ושאר פוסקים דלא אמרינן לבוד להחמיר היכא דליכא בפסולים ד"ט סכ"פ.

ולבאר זה נקדים לבאר, דהנה בעצם סברת הריב"א שכתב דאף היכא שהאילן הוא חמתה מרובה מצלתה הסוכה פסולה, משום דכל מה שעומד תחת האילן חשוב שאינו מצל, מצינו בכמה פוסקים שכתבו דסברא זו שייכא רק היכא דהאילן הוא העליון והסכך כשר הוא התחתון, דבזה אמרינן שהצל מן העליון הוא בא, ולכן חשבינן שיש כאן צל מהאילן אף שתחתיו איכא סכך כשר, אבל באופן שיהיה האילן תחת להסכך כשר, בזה לא אמרינן כלל סברת הריב"א, ודבר זה מבואר בפמ"ג ובפנ"י ובלבושי שרד.

והנה להלן במשנה איתא דפירס עליה סדין וכו' ואם לנאותה כשרה ואמרי' בגמ' [י:]: אתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה ר"נ אמר כשרה ר"ח ורבר"ה אמרי פסולה, וקיי"ל דפסולה, ומבואר [סי' תרכז] דהא דכשרה באין מופלגין ממנה ארבעה, היינו דוקא בסדין שהוא לנאותה, אבל סדין שאינו לנוי פסולה, דנוי סוכה מכיון שהן בטלין לסוכה כל שסמוכין לגג בטלין ואין פוסלין כי אם

צ"ב האיך פסל בזה הב"ח מצד דין לבוד להחמיר.

ועוד צ"ב בזה, דהלא הכא דאמרינן לבוד היכא דאינן ביניהם ג"ט, הוא לבוד להחמיר, והרי בס"י תרלב [ד] איתא שאם יש סכך פסול ב' טפחים ועוד סכ"פ ב' טפחים ואויר פחות מג' מפסיק ביניהם יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפים לפסול הסוכה. ומקורו מדברי התוס', ואמנם מבואר שם בתוס' דזה הוא רק היכא דאיכא בפסולים ד"ט, אבל היכא דאיכא סכ"פ טפח ועוד סכ"פ טפח, בזה ודאי לא אמרינן לבוד להחמיר לענין לצרפם לסכ"פ ד"ט. וא"כ הכא בנידון דהב"ח דאיירי בלאטיש דק, ואין כאן שיעור ד"ט סכ"פ, אמאי פשיטא ליה להב"ח דאמרינן לבוד להחמיר.

ואמנם יש שפירשו בדברי הב"ח דהכא מיירי שבצירוף כל הלאטיש כולן יש ברחבן ד"ט, וכיון שבין כ"א ואחד ליכא ג"ט אמרינן כאן לבוד לקרב, והוה ממש כהיא דסו"ס תרלב הנ"ל, דאסרינן בזה מספק, וכ"כ בספר מקראי קודש [ח"א סי' כד], וכבר הובא דבר זה לעיל, אמנם קצת תימה שלא הוזכר בדברי הב"ח דאיירי דוקא באופן זה.

ועוד יש לבאר בזה דיעוין במג"א [תרכו ו] שהביא דברי הב"ח וכתב שכל דבריו תמוהים דכיון שמשכך בסכך כשר על הלאטיש הרי יש כאן ס"כ בין אחד לחברו ומה שייך לבוד באופן כזה, דהא פשוט דלא אמרינן לבוד בכה"ג שסכך כשר ביניהם. ועיין בלבוש שכתב דמדברי המג"א משמע דכל עיקר קושייתו הוא רק משום דאיכא סכך כשר ביניהם, אבל אי לאו סברא זו, גם המג"א היה מודה להב"ח דאמרינן לבוד להחמיר בכגון דא, כמ"ש סי' תקב.

והנה אם כי באמת כן משמע מדברי המג"א כמש"כ הלבוש, דאף המג"א היה מודה להב"ח דאמרינן בזה לבוד אי לאו טענתו שהסכך כשר ביניהם, מ"מ הדבר צריך תלמוד, דהא בס"י תקב פליגי הדרכי משה

נוסף דבעינן שהסכך יהיה הגג של חלל הסוכה, וכאן איכא דבר חוצץ בין האדם והסכך. ואמנם דין זה דאם איכא דבר חוצץ בין האדם להסכך, הרי הוא פוסל הסוכה, הוא רק בסדין שאינו לנוי דאינו מתבטל להסכך, או במופלג ממנו ארבעה, אבל בסדן העשוי לנוי ואינו מופלג ארבעה, לא חשוב שיש כאן דבר החוצץ כיון דהוא בטל להסכך, ונמצא שיושב תחת הסכך.

וזה באמת הטעם דגם הראשונים דפליגי על הריב"א וס"ל דאם האילן הוא חממ"צ אינו פוסל הסוכה כל שהסכך הוא צממ"ח, מ"מ גם הם מודו לענין סדין שתחת הסוכה, דהרי זה חוצץ, והיינו דאף דפליגי על הריב"א וס"ל דכשהעליון הוא חממ"צ אינו פוסל, ולא אמרינן דהסכך שכנגדו חשוב כמי שאינו, מ"מ בסדין הנמצא תחת הסכך, דשוב אין סכך הסוכה על חלל הסוכה, בזה פסול לכו"ע ואינו כשר אלא באופן שהסדין טפל ובטל להסוכה דאז אינו חוצץ בין הסכך לחלל. וגם שי הריב"א דפוסל באילן שחממ"צ הכל תליא בצל, דהוא משום דהעליון מצל, אבל בסדין הנמצא תחת הסכך הוא ענין אחר וכמו שנתבאר.

ולאור זה נמצא מבואר דכל הנידון בעושה סוכתו תחת האילן לפסול מטעם ב' סכנין או להריב"א גם בחממ"צ הוא היכא דהסכך העליון הוא סכ"פ, דבזה אמרינן דהצל מן העליון הוא בא. וכאן בסדין הוא נידון אחר לגמרי, ואינו חיסרון בצל, דאדרבה הצל מן העליון הוא בא, והוא סכך כשר, אלא הנידון מצד שהאדם היושב בסוכה זו אינו יושב תחת הסכך, והסכך אינו הגג של חלל הסוכה.

ולאור זה נבוא לבאר דברי הב"ח, דכשנדייק היטיב בדברי הב"ח, נראה מבואר בדבריו דהב"ח שרצה לפסול הלאטיש היכא דאין ביניהם ג"ט איירי באופן שהסכך כשר הוא העליון, והלאטיש הוא תחתיו, אבל באופן שהסכך כשר הוא התחתון והלאטיש

במופלגין, אבל סדין שאינו לנוי לא בטיל לסוכה אפי' פחות מד"ט ופסולה.

ולכאורה צ"ב מ"ט פסולה כשאין הסדין בטיל להסוכה, או בנויין שהן מופלגין ד"ט, דהלא לפמשנ"ת בשם כמה פוסקים הפנ"י הפמ"ג ולבו"ש, הרי היכא שהכשר מלמעלה והצל בא ממנו כשר אף לשי' הריב"א, ואין הפסול מגרע באופן כזה מכח הכשר שלמעלה ממנו, וכאן הרי העליון הוא הסכך כשר, ומטעם ב' סכנין ל"ש לפסול כאן כמשנ"ת לעיל דבסדין שהוא עראי לא הויא ב' סכנין, ועוד דהכא איירי אפי' בנויין שהם חממ"צ וכמ"ש הר"ן.

והביאור בזה נראה פשוט כמש"כ הטור ריש סי' תרכ"ז וז"ל וכי היני דבעינן שתהא הסוכה תחת אויר השמים ולא יהא סכך אחר ה"נ בעינן שיהא הוא באויר הסוכה ולא סכך אזור חוצץ בינו לסוכה, ואח"כ ממשיך הטור לפרש ב' דוגמאות בזה, אן היכא שיושב בתוך אהל או תחת המטה דהיינו שאין הוא באויר הסוכה. בן דין סדין ונויין המופלגין, שיש סכך אחר חוצץ בינו לסוכה. והנה דין זה הוא דין נוסף ואינו תלוי כלל בכל השיטות הנ"ל שנחלקו בעושה סוכתו תחת האילן. וב' דינים נפרדים שנו כאן, והיינו דבכל סכך בעינן ב' דברים הן שהוא יהא הגג של חלל הסוכה המקום שיושב שם, ואם יש בין האדם היושב בסוכה דבר מפסיק בינו להסכך הרי זה חוצץ, ונמצא שאין הסכך הגג של חלל הסוכה. ועוד יש ענין דבעינן שיהא הסכך מצל על מקום זה, ובעינן שיהיה הצל מן הסכך דוקא, ולענין זה יש לנו כלל שהצל מן העליון הוא בא, וא"כ באופן שיש אילן על הסכך, בזה אמרינן דכיון דהצל מן העליון הוא בא, הרי נמצא שהצל כאן הוא מחמת סכ"פ. ואמנם כל זה הוא באופן שהאילן הוא מעל הסכך, אבל בסדין וכיו"ב שנמצא תחת הסכך, בזה אין חיסרון מצד הצל, דאדרבה הצל מן העליון הוא בא, והרי העליון הוא כשר, אך בזה איכא חיסרון

ב"ט ס"פ וב"ט ס"פ ואויר ביניהם יש להסתפק אם אמרינן לבוד בזה, והיכא דאיכא טפח ס"פ וטפח ס"פ ואויר ביניהם בזה פשיטא להו דלא אמרינן לבוד להמיר. ובחידושי רעק"א עמד בדברי התוס', בהאופן הראשון, דלכאורה אינו מובן ספקם של התוס', דהלא ממ"נ יש לפסול את הסוכה באופן זה, דאם נאמר דהאויר מקרבם ואמרינן לבוד להחמיר הרי איכא הכא סכ"פ ד"ט, ואם נאמר דלא אמרינן לבוד, הרי מהאי טעמא גופא תיפסל הסוכה, דהא כל מה דאויר פחות מג' אינו פוסל הוא מדין לבוד, כמושנ"ת באריכות במק"א, ואם לא אמרינן לבוד, תיפסל הסוכה מחמת האויר עצמו.

ובקהילות יעקב [יג] כתב ליישב קושיית הרעק"א דאמנם אמרינן לבוד על האויר שהוא כמאן דמליא דמי, אלא דמה שכתבו התוס' דלא אמרינן לבוד, לצרף ב' הסכ"פ, היינו דלא אמרינן שעל ידי הלבוד הוא כממולא מאותו המין שבשני צדדי, והוה סכ"פ יותר מד', אלא הרי הוא כממולא וכמאן דמליא דמי, אך מילוי זה אינו לא כסכך כשר ולא כסכ"פ, ומילוי זה אינו פוסל לחלק את הסוכה מצד אויר, ומיושב קושיית הרעק"א, דגם להצד דלא אמרינן כאן לבוד לצרף ב' הסכ"פ, כיון דאין הסתימה ממין הפוסל בסוכה, ודאי אמרינן כאן לבוד שחשוב האויר כממולא בדבר שאינו פוסל את הסוכה, וזה הטעם דגם לצד זה דלא אמרינן לבוד להחמיר, אין האויר פוסל מצד עצמו.

וע"פ דבריו נמצא דכל מה דהיה פשיטא להו לתוס' דלא אמרינן דין לבוד היכא דליכא במציאות ד"ט ס"פ, הוא משום דלא אמרינן דין לבוד בכה"ג לחושבו כממולא מהמין הסתום, והנה כל זה א"ש כשאנו דנין לענין הדין דס"פ פוסל בד"ט, והיינו דאירי בס"פ שנמצא בשוה עם הסכך כשר, והנידון הוא לענין הדין דס"פ חולק את הסוכה לשנים, דבזה אמרינן דבעינן ס"פ ד"ט, ורק אז יש לו חשיבות לחלק הסוכה לשנים, והיכא שאין כאן ס"פ רק ע"י לבוד לא חשוב שיש כאן

הוא מעליו בזה לא איירי הב"ח, ובזה לא כתב להחמיר היכא דאין ביניהם ג"ט. וכו שהוכחנו לעיל דכל הפוסקים סתמו דיש אופנים שהסוכה כשירה אף להריב"א, ולא התנו דבעינן שלא יהא בין ענפי האילן ג"ט.

ולפמשנ"ת הרי הדברים מיושבים להפליא, דהיכא דהלאטיש הוא למעלה, הרי כל הסברא לפסול בזה הוא מצד שהלאטיש עושה צל, ובזה לא מהני דין לבוד להחמיר אלא צריך להיות באמת שהוא עושה צל, כל אחד לפי שיטתו בסוגיא דעושה סוכתו תחת האילן, והיכא דאינו עושה צל באופן שפוסל, וכגון שיש למטה צממ"ח אף בהסכך שלא נמצא תחת האילן, הרי אין מקום לפסול בזה מצד לבוד, דלבוד לא חשוב שיש כאן צל מן הפסול, וכל מה שדן הב"ח לפסול הוא רק באופן שהלאטיש הוא מלמטה, דבזה הנידון אם האדם היושב תחתיו יושב תחת גג הסוכה או תחת הלאטיש, ובזה שפיר מהני הדין דלבוד להחמיר, דיש לזה שם אוהל, וכמו דבכה"ת כולה אמרינן לבוד להחמיר, הכא נמי אמרינן לענין זה לבוד להחמיר, וחשוב שיש כאן אוהל מפסיק בינו להסכך, והרי זה כמי שיושב בקינוף בתוך הסוכה, באופן שהקינוף בנוי מקנים שאין ביניהם ג"ט, דנראה פשוט דאמרינן בזה לבוד להחמיר, כמו בכה"ת כולה. ורק באופן זה כתב הב"ח לפסול מצד לבוד להחמיר. ועיין גם במאמר מרדכי [תרכו ז] דמבואר בדבריו דהבין דהב"ח איירי באופן זה שהלאטיש הוא למטה, והסכך כשר מלמעלה.

ואמנם עדיין צ"ב מה שתמהנו לעיל דהלא לענין סוכה אמרינן להלן דלא אמרינן לבוד להחמיר, היכא דאין כאן בס"פ ד"ט, ואמאי פשיטא ליה להב"ח, וכן מדויק במג"א דשיך לומר בכגון דא לבוד להחמיר.

והביאור בזה נראה, דהנה מקור האי דינא דלא אמרינן לבוד להחמיר בכגון דא, הוא מדברי התוס' בדף יז שכתבו דהיכא דאיכא

מתבאר דיש נפ"מ בין כשהם למעלה מן הסכך דאז כשר, היכא שאם ינטל הסכך שכנגד העצים ישאר צממ"ח, ולא אמרינן בזה לבוד להחמיר, לבין היכא שהעצים למטה מן הסכך דאו פוסל משום לבוד, והבכ"י וכ"כ המ"ב בשמו נקטו להיפך, דהיכא שמסכך על העצים הדקים אי"צ להחמיר כיון שיש סכך כשר ביניהם וכדעת המג"א שחולק על הב"ח, וס"ל דלא אמרינן לבוד להחמיר כשיש ס"כ ביניהם והיכא שהעצים למעלה מן הסכך סבירא להו דראוי להחמיר משום דעת הב"ח, כיון דלא מצינו שהמ"א חולק עליו בזה, ולפי משנת הר"ז להיפך דהיכא שהעצים הדקים למעלה מן הסכך גם הב"ח עצמו מודה דכשר ולכן לא הביא המ"א דין זה ולא חלק עליו, דהב"ח גופיה אינו פוסל בכה"ג משום לבוד.

ונמצא מבואר לנו עד כעת דבהאי ענינא לשיטת הב"ח איכא ב' נידונים, א] היכא דהס"פ מונח מעל הס"כ וכעושה סוכתו תחת האילן, דבזה פשוט דלא אמרינן לבוד להחמיר, דלבוד אינו עושה צל, וכל הנידון הוא רק מחמת הצל שהאילן עושה, ובזה פליגי הראשונים אי איירי גם באילן שחממ"צ או בצממ"ח, ודבר זה מוכח ממה שסתמו הראשונים בסוגיא דסוכה שתחת האילן, ולא הזכירו דין זה שאף היכא דבאילן חממ"צ והסוכה צממ"ח ומכוסה היטיב, מ"מ בעינן שלא יהיה בין ענפי האילן פחות מג"ט. ואדרבה בר"ן כתב שאם יש ד"ט מן האילן במקום אחד הרי זה פוסל, ומשמע שאם אינו במקום אחד, לא מהני ע"י לבוד לחושבו כד"ט ס"פ. ב] היכא דהס"פ מתחת להסכך כשר וכגון בהיכא דלאטיש דאיירי הב"ח, דבזה אמרינן לבוד להחמיר, ודמיא לדין לבוד דכה"ת כולה. ג] הדין דס"פ שפוסל בד"ט ומחלק הסוכה לשנים, שבזה נסתפקו התוס' אי אמרינן לבוד להחמיר או לא, והיכא דאין בס"פ שיעור ד"ט פשיטא להו דלא אמרינן לבוד להחמיר. (א"ה: בסוכה תחת האילן היכא דיש בין כל ענפי האילן שיעור ד"ט

ס"פ ד"ט במקום אחד, דלא אמרינן לבוד להחמיר, משא"כ לענין שאר דינים בתורה כגון אוהל בשבת או בטומאה דלא בעינן שיהיה ממולא מאותו המין דוקא, בזה פשיטא דאמרינן לבוד להחמיר.

ולאור זה הרי נראה פשוט, דהכא בנידון דידן דאיירי הב"ח בלאטיש הנמצאים תחת הס"פ, הרי בזה אין הנידון לפסול מצד שהלאטיש מחלק הסוכה לשנים, שהרי הלאטיש אינו בשוה עם הסכך כשר, והסכך כשר הוא יחידה אחת שאינה נחלקת ע"י ס"פ, (ואצ"ל בזה כמו שכתבו כמה אחרונים דהב"ח איירי באופן שיש בין כל הלאטיש ד"ט ס"פ) אלא כל הנידון לפסול בזה הוא משום שהאדם היושב תחתיו אינו יושב בחלל הסוכה, דיש כאן כעין אהל מפסיק, ולענין דין זה אין כל סברא לחלק בין דיני סוכה לשאר דינים, וכל שחשוב כאוהל לענין שאר דינים ע"י דין לבוד, דאמרינן לבוד להחמיר, אמאי לא יחשב גם כאוהל לענין סוכה להחשיבו כאינו יושב בחלל הסוכה, וכמו דבכל התורה כולה אמרינן לבוד להחמיר, הכא נמי לענין זה אמרינן לבוד להחמיר, וא"ש דברי הב"ח, ואין זה ענין להדין דס"פ פוסל בד"ט, ששם הוא דין מיוחד שס"פ ד"ט מחלק הסוכה לשנים, ובזה בעינן ד"ט ס"פ במק"א, ואין יכולים ע"י דין לבוד להחשיבו כממולא בס"פ, משא"כ בנידון זה.

ועפ"ז א"ש מה שכתב הלב"ש דמדברי המג"א מדויק דכל קושייתו על הב"ח היתה רק דהכא ל"ש לבוד כיון שהוא ממולא בס"כ, אבל לולי זה אף הוא היה מודה דאמרינן לבוד להחמיר, ותמהנו לעיל, דהרי לענין סוכה פשיטא לן דלא אמרינן לבוד להחמיר בכגון דא, ולהנ"ל הכל א"ש על מכונו בשלום.

וע"פ כל משנת צ"ע במש"כ המ"ב בשם הבכ"י [תרכו יז] דהיכא שמסכך תחת העצים הדקים שבגג שהם ס"פ, כדי לתוש לדעת הב"ח יראה שיהי' ריוח בין העצים נ"ט שלא יהא לבוד ביניהם והיינו כשהעצים הדקים הם למעלה מן הסכך, עיי"ש. וצ"ע דבדברי הב"ח

והלא אין טעם וסברא לפסול סוכה של כ' אמות מחמת שפרוסים עליה חבלי כביסה שיש בצירופם ד"ט, ובס' הערות הנ"ל כתב בזה"ל דנצטרם למקום החמור ביותר בסוכה, ע"כ. ואין לזה מובן.

ואמנם מצאתי שיטה אחת בפוסקים דס"ל להדיא דגם בס"פ למעלה מהס"כ אמרינן לבוד להחמיר, והוא בשלטי הגיבורים שכתב בשם ריא"ז בזה"ל העושה סוכתו תחת האילן הא דמכשירין בחבטן היינו בקצץ את האילן אלא שלא נענע אותן לפי שהמחובר הוא חשוב, ואינו דומה לשאר ס"פ שהוא בטיל ברוב ס"כ וכו' ולטור נראה שאין חילוק בין תלוש למחובר, אלא גם המחובר בטל המועט ברוב סכך הכשר המעורר, ולא אמרו באילן שאינו בטל אלא מפני שעומד בפ"ע וס"כ עומד למטה ממנו ג"ט או יותר לפיכך אע"פ שהיה האילן חממ"צ הואיל ואין בין ענף לענף ג"ט הרי הן כולן כלבודין ונעשו כולן כדף של מתכת העומד ע"ג סוכה שאינה בטילה ברוב שהרי היא עומדת בפנ"ע, וכן העושה סוכתו תחת רהיטי ביתו [היינו לאטיש] שהן פסולין לסכך מפני שלא הוקבעו לצל, אע"פ שהיה האויר שביניהם רבה עליהן, הואיל ואין בין זל"ז ג"ט הרי הן כלבודין וכמחוברין כולן כאחד ופוסלין הסכך הכשר שהיה למטה מהן ג"ט, ע"כ.

ולכאורה צ"ב בדבריו דאמאי לא ניחא ליה לפרש דהא דהאילן אינו בטל הוא משום שעומד בפנ"ע ואינו מעורב עם הסכך כשר, ואמאי הוצרך להוסיף דזה הוא משום דאין בין ענף לענף ג"ט והוה כלבודין, והלא בלא"ה ג"כ ל"ש שיתבטל בהסכך הכשר כיון שהאילן עומד מלמעלה בפנ"ע. ועוד יש לבאר בזה, דהלא בגמ' הקשו על דברי רבא דאמאי היכא דהאיל חמתו מרובה מצלתו כשרה, והא קמצטרף ס"פ בהדי ס"כ, ובביאור הקושיא, מצינו ב' שיטות, דהתוס' ס"ל דאיירי בסוכה שחממ"צ ורק בצירוף האילן נעשה צממ"ח,

היה צ"ל פסול לפי"ז, שהרי שם יש את הדין של ס"פ פוסל בד"ט, כמבואר בר"ן, ואמאי סתמו זה הראשונים, ואדרבה מכאן ראייה קצת לשיטת הגריש"א שהחמיר בחבלי כביסה למעלה מהסכך אם יש בין הכל ד"ט, דכיון דבמקום אחד פוסל, אמאי לא נימא לבוד להחמיר בזה, ואי נימא דלמעלה מהסכך אין הדין דד"ט פוסל, אמאי במקום אחד החמיר בזה הר"ן).

וראייתי בספר מקראי קודש שם שדן לענין סוכה שיש למעלה הימנה חבלי כביסה, וכתב שם להתיר בזה גם לשיטת הב"ח לפי שיטתו הנ"ל, דכל מה שאוסר הב"ח הוא רק באופן שאם נצרף כל הלאטיש יהיה לנו ס"פ ד"ט, וכאן בחבלים שגם אם נצרף כולם ביחד לא יהיה לנו ד"ט, הרי לא אמרינן בזה לבוד להחמיר, גם לדעת הב"ח. וכמבואר בתוס' דבכה"ג שאין ס"פ ד"ט לא אמרינן לבוד להחמיר. ולפמשנת א"צ לזה, די"ל דבאופן זה שהחבלי כביסה מונחים מעל הסכך, ל"ש כלל לפסול בזה מצד לבוד להחמיר, וגם באופן שאם נצרף בין הכל לד"ט אין מקום להחמיר בזה, ורק מצד דינו של הריב"א, יש להחמיר בזה. וכעין זה ראייתי גם בספר הערות מהגריש"א שליט"א [סוכה יז]. שכתב דמה שהחמיר בזה הב"ח, הוא דלא כדברי התוס' שכתבו דאם אין ס"פ ד"ט לא אמרינן לבוד להחמיר. אמנם כבר נתבאר דדברי הב"ח אינם ענין לדברי התוס', דהב"ח איירי בלאטיש למטה מהס"פ, והפסול בזה משום שאינו יושב בחלל הסוכה, ומ"מ כתב שם הגריש"א שאם באמת יש בין כל החבלי כביסה שיעור ד"ט, יהיה פסול מספק, דהוה כעין הנידון שנסתפקו בו התוס'.

אלא דהלכה זו לא הבנתי, דבאופן שישי חבלי כביסה מעל הסכך ויש בין הכל שיעור ד"ט ס"פ, איזה מקום נפסול בסוכה מחמת כן, דהרי גם אי נימא כאן לבוד לצרף כל החבלי כביסה, עדיין אינו ברור היכן עומדים ד"ט אלו, ואיזה מקום הס"פ ד"ט שנפסול מקום זה,

ענף לענף ג"ט, ונעשו כולן כדף של מתכת העומד ע"ג סוכה שאינה בטילה ברוב שהרי היא עומדת בפנ"ע. והרי דס"ל דגם היכא שהס"פ הוא למעלה מהסכך כשר אמרינן לבוד להחמיר. אך כפי מה שנתבאר בדעת הב"ח אין נראה כן, וס"ל דרק היכא דהס"פ הוא למטה מהסכך כשא אמרינן לבוד להחמיר. ובאמת הב"ח שם בתחילת דבריו הביא ב' השיטות בכיור ק' הגמ', או כהתוס' הנ"ל, או כדעת הריב"א, ולא הביא עוד פירוש בזה, ולפי דבריהם הרי מבואר במ' דכל החיסרון באילן שחממ"צ הוא מחמת שמצטרף האילן בעשיית הצל של הסוכה, וכיון שכך הרי אין הדין לבוד מעלה ומוריד בזה, כיון שאין הלבוד עושה צל, ואם היכא דליכא לבוד לא יהיה חיסרון מחמת האילן, אין כל סיבה שמחמת דין לבוד ישתנה הדין בזה, וכמו שנתבאר.

וזה היה הקושיא דהרי האילן מצטרף לעשות צממ"ח, ולהריב"א איירי גם בסוכה שצממ"ח ורק שהאילן פוסל את שכנגדו, וממילא ליכא בהכשר צממ"ח, רק בצירוף עם האילן, אבל להשלה"ג הרי נמצא דעצם מה שיש כאן אילן מעל גבי הסוכה אינו פוסל כלל, ולעולם בטל ברוב סכך כשר, ורק היכא דמרוחק ג"ט מהס"כ ואין בין הענפים ג"ט הרי הוא פוסל דהוה כדף של מתכת, וא"כ אינו וכן הקושיא והא קמצטרף ס"פ וכו', והלא אדרבה מה שהס"פ מצטרף עם הס"כ אינו סיבה לפסול, וכל הפסול הוא להיפך כיון שמרוחק ג"ט מהס"כ והוא סכך שלם בפנ"ע.

ועכ"פ מבואר בדבריו דמה שסוכה תחת האילן פסולה באילן שחממ"צ היכא דלא חבטן איירי באופן שהאילן עומד בפני עצמו מרוחק מהסכך כשר ג"ט או יותר, ואין בין

מוכרחים ליפול ממדריגתו כדי שיוכל להעלות נשמות ישראל

מאמר הגמרא (שבת לא, א) גבי הגר שבא לשמאי הזקן ואמר למדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין, וכשבא לפני הלל אמר לו מה דעלך שני לחברך לא תעביד, זהו כל התורה כולה, ואידך פירושא זיל גמור. הפירוש הוא, כי הגר היה צדיק, וידוע שהצדיק מוכרח ליפול ממדריגתו כדי שיוכל להעלות נשמות ישראל. כידוע מאמר הבעש"ט נבג"מ כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן (ברכות כ, ב), ואמר הוא ז"ל הפירוש, הצדיק שאינו מחוייב בעצמו, שאין לו שום השתתפות עם המון עם, פירוש שאינו נופל ממדריגתו, אינו יכול להוציא את הרבים, פירוש הכלל ישראל מידי חובתן ולתקנם. כמו למשל מי שמונח ברפש ורוצה חבירו להוציא, מוכרח הוא ללכלך את עצמו מעט ולהתקרב אליו ויכול להוציא, אבל כשעומד במקומו לא יוציאנו בשום אופן, וכידוע זה בכל ספרים הקדושים (וכמבואר ענין זה בלקוטי אמרים של המגיד הגדול ממעזריטש נ"ע אות מ). אך הגר הנ"ל רצה שיהיה תמיד על מדריגה אחת שלא יפול ממדריגתו, כי ירא שלא יוכל להעלות ח"ו, וישאר הוא בעצמו שם ח"ו.

וזהו שאמר הגר להלל הזקן למדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, פירוש על מדריגה אחת, שלא אצטרף ליפול ממדריגתי עבור ישראל. אמר לו הלל הזקן מה דעלך שני לחברך לא תעביד, פירוש למשל אם היה אתה מפשרטי בני אדם, בודאי היית רוצה שהצדיק ישפיל את עצמו עבורך לעשות לך טובה, בגלל כן גם אתה מוכרח לזה, וה' יהיה בעורך שלא יזיק לך זה ח"ו וגם להם תעשה טובה. ואידך פירושא, פירוש הס"א שרוצה לעשות פירוש והבדל ח"ו, זיל גמור, אותם – פירושא, תשתדל להכריתם ולכלותם, וד"ל.

(שארית ישראל, שער התקשרות עמ' נח)